Dunja Nekić
povjesničarka umjetnosti
viša kustosica i voditeljica Zbirke fotografije do 1950. godine
Muzej za umjetnost i obrt, Zagreb

***Recepcija stvaralaštva Kluba likovnih umjetnica od prve polovice 20. stoljeća do danas,* doktorska disertacija**

Mentorica: prof. dr. sc. Leonida Kovač

Disertacija je obranjena 6. listopada 2025. godine na Sveučilištu u Zagrebu pred povjerenstvom:
izv. prof. dr. sc. Lovorka Magaš Bilandžić
prof. dr. sc. Frano Dulibić
dr. sc. Irena Kraševac, znan. savj.

SAŽETAK

Doktorska disertacija *Recepcija stvaralaštva Kluba likovnih umjetnica od prve polovice 20. stoljeća do danas* istražuje razloge zbog kojih je Klub likovnih umjetnica ostao ignoriran od povijesnoumjetničke struke nakon prestanka umjetničkog djelovanja. Cilj je istraživanja preispitivanje odnosa moći između umjetničkih i kulturnih institucija i pojedinaca koji ih predstavljaju i/ili vode i njihova utjecaja na recepciju Kluba likovnih umjetnica u tada suvremenoj umjetničkoj produkciji te poslije na njegovu (ne)afirmaciju u povijest(i) umjetnosti. Primijenjena metodologija odgovara suvremenomu

interdisciplinarnom teorijskom okviru prema načelima feminističke epistemologije i sukladno dostupnim izvorima.

U sedam poglavlja rada te opširnih priloga (Poglavlje 9, I – V) predstavljen je položaj žena u hrvatskim krajevima u kontekstu političkog, društvenog, ekonomskog i obrazovnog okvira, s naglaskom na položaj umjetnica, kao i umjetnički kolektivizam kao poželjan način djelovanja unutar spomenutog razdoblja na primjerima relevantnih umjetničkih grupacija. Osnutak i djelovanje Kluba te recepcija njihovih izložbi u vremenu obrađeni su kronološki na temelju arhivske građe i likovne kritike. Studije slučaja članica Kluba Naste Rojc, Line Crnčić-Virant i Cate Dujšin Ribar prikazale su, između ostalog, varijabilne modalitete recepcije umjetnica u vremenu djelovanja do danas kako bi se naglasila perzistencija diskurzivnog nasilja institucionalnoga karaktera.

Ovaj rad prikazao je važnost Kluba likovnih umjetnica u hrvatskoj umjetnosti međuratnog razdoblja, kao i razloge za njegovu marginalizaciju koji su rezultirali potpunom neistraženošću ovoga prvog ženskog likovnog udruženja do danas. ×

Palmira Krleža Lovrić
povjesničarka umjetnosti
Viša stručna suradnica za pokretnu i nematerijelnu kulturnu baštinu, Sektor za kulturnu baštinu Gradskog ureda za kulturnu baštinu i prirodu.

***Late Antique Elites on the Northern Adriatic Islands as Seen Through Monumental Visual Arts [Kasnoantičke elite na području sjevernojadranskih otoka viđene kroz djela monumentalnih likovnih umjetnosti]*, doktorska disertacija**

Mentori: prof. emer. dr. sc. Miljenko Jurković
prof. dr. sc. Enrico Zanini

Disertacija je obranjena 3. studenog 2025. godine na Sveučilištu u Zagrebu pred povjerenstvom:
prof. dr. sc. Hrvoje Gračanin
izv. prof. dr. sc. Trpimir Vedriš
izv. prof. dr. sc. Ivan Josipović

SAŽETAK

Disertacija istražuje lokalnu elitu na sjevernojadranskim otocima (Krku, Cresu, Lošinju, Rabu i sjevernom Pagu) između 5. i 9. stoljeća koristeći se umjetničkim djelima kao primarnim povijesnim izvorima. Polazišna pretpostavka istraživanja jest da su monumentalne umjetničke intervencije u prostoru bile izraz

društvene moći te da su društvene elite bile glavni pokretači umjetničke produkcije.

Analiza se temelji prvenstveno na arhitekturi, liturgijskom namještaju, mozaicima, sarkofazima i drugim predmetima umjetničkog obrta. Nakon definiranja istraživačkih pitanja te teorijskog i metodološkog okvira disertacija donosi pregled dosadašnjih istraživanja kasnoantičkih elita, s posebnim naglaskom na zapadni Mediteran, Italiju i Dalmaciju. Posebna pozornost posvećena je konceptu mjesta moći kao prostoru reprezentacije društvenog statusa, načinima iskazivanja moći te ulozi trgovine, transporta i kamenoklesarstva u oblikovanju umjetničke produkcije.

Analitički dio rada započinje definiranjem geografskog i kronološkog okvira. Odabrano razdoblje od 5. do 9. stoljeća obuhvaća ključne političke i društvene transformacije povezane s raspadom Zapadnoga Rimskog Carstva, ostrogotskom i istočnorimskom vlašću, kontrakcijom carske administracije tijekom 7. stoljeća te revitalizacijom trgovačkih mreža krajem 8. i početkom 9. stoljeća.

Središnji dio posvećen je analizi pojedinih lokaliteta kao mjesta moći. Posebno se proučavaju rezidencijalno-proizvodni kompleksi povezani s crkvama, poput Cickina i Fulfinuma (Krk), Martinšćice (Cres), Kašteline (Rab) te kompleksa na otoku Sveti Petar kod Ilovika, koji zbog položaja na važnim plovnim putovima imaju i regionalni značaj. Analiziraju se i crkve izvan urbanog tkiva, među kojima se ističe lokalitet Mire kod Baške (Krk) s donatorskim mozaicima te crkve u Gožinki (Rab) i Kanajtu (Krk) povezane s karolinškim liturgijskim utjecajima.

Posebna cjelina bavi se transformacijama gradova Fulfinuma, Curicuma, Apsorusa i Arbe. Razmatraju se procesi demonumentalizacije javnih prostora, kristijanizacije, promjene pogrebnih običaja te preobrazbe grada po uzusima kasnoantičkoga „novog urbanizma". Značajna pozornost posvećena je i donatorskim aktivnostima lokalne elite, što potvrđuju i sačuvani natpisi tribuna Marija iz Osora i Maura iz Omišlja.

Razmatra se postupni nestanak tradicionalnih obilježja rimske aristokracije, militarizacija elitne kulture tijekom 5. i 6. stoljeća te rastuća važnost Crkve kao glavnog prostora društvene reprezentacije. Poseban naglasak stavljen je na uklapanje lokalne elite u tzv. jadranski *koine* – kulturni i politički prostor obilježen nominalnom odanošću Bizantu, pripadnošću rimskoj Crkvi, uporabom latinskog jezika i relativnom gospodarskom autonomijom.

U završnim poglavljima rezultati se uspoređuju sa širim jadranskim i mediteranskim kontekstom analizom tipologije crkava, obrazaca donatorstva i distribucije luksuznih predmeta. Posebno se razmatra pitanje kontinuiteta/diskontinuiteta te uloga plovnih putova u opstanku pojedinih lokaliteta nakon kontrakcije bizantske carske administracije u 7. stoljeću.

Zaključuje se da se transformacija elita na sjevernojadranskim otocima nije odvijala naglo, nego dugotrajnim procesima prilagodbe novim političkim, gospodarskim i religijskim okolnostima. Umjetnička produkcija i ulaganja u sakralnu arhitekturu pritom se identificiraju kao jedan od najvažnijih načina iskazivanja društvenog statusa tijekom cijeloga promatranog razdoblja. ×

Lana Lovrenčić
povjesničarka umjetnosti
viša asistentica na Institutu za povijest umjetnosti

***Epistemološki potencijal privatne fotografske arhive – arhiva fotografa Petra Dabca*, doktorska disertacija**

Mentorica: dr. sc. Sandra Križić Roban
Komentor: prof. dr. sc. Vinko Srhoj

Disertacija je obranjena 7. studenog 2025. godine na Sveučilištu u Zadru pred povjerenstvom:
dr. sc. Ivana Mance, viša znan. sur.
prof. dr. sc. Goran Zlodi
izv. prof. dr. sc. Antonija Mlikota

SAŽETAK

Doktorski rad *Epistemološki potencijal privatne fotografske arhive – arhiva fotografa Petra Dabca* polazi od hipoteze da privatne fotografske arhive predstavljaju zaseban istraživački predmet koji zahtijeva drukčiji pristup od institucionalnih arhiva te da posjeduju specifičan potencijal stvaranja znanja koji se djelomično gubi njihovom institucionalizacijom i prilagođavanjem arhivističkim uzusima. Predmet istraživanja jest privatna arhiva fotografa, kolekcionara, kulturnog radnika i edukatora Petra Dabca. Tijekom više od pola stoljeća Dabac je sustavno dokumentirao i arhivirao

vlastiti umjetnički rad, profesionalne aktivnosti i kulturno-umjetničku sredinu u kojoj je djelovao, stvarajući složenu i višeslojnu cjelinu koju je sam nazivao arhivom. Zbog svoje složenosti, opsega i heterogenosti građe predstavlja reprezentativan primjer dugotrajno, sustavno i samosvjesno građene privatne fotografske arhive te je poslužila kao osnova za oblikovanje teorijskog modela za istraživanje privatnih fotografskih arhiva.

Istraživanje je usmjereno na pitanja što je privatna fotografska arhiva, koje su njezine specifičnosti u odnosu na umjetničke ostavštine i arhive umjetnika te koje su njezine ontološke i epistemološke značajke. Cilj rada nije vrednovati pojedinačne predmete Dabčeve arhive, nego pokazati vrijednost cjeline i njezin doprinos različitim korpusima znanja. Polazi se od pretpostavke da se nova znanja ne stvaraju samo analizom pojedinačnih dokumenata nego i tumačenjem njihovih odnosa, organizacije i konteksta unutar arhive.

Istraživanje se temelji na kvalitativnim metodama usmjerenima na razumijevanje konteksta nastanka arhive i značenja koje proizlazi iz dubinske analize građe. U analizi predmeta pohranjenih u arhivi primjenjuje se hermeneutičko čitanje karakteristično za povijest umjetnosti, dok se pri definiranju pojmova i analizi arhive kao cjeline koriste teorijski pristupi filozofije, arhivistike i drugih humanističkih disciplina. Teorijski okvir rada utemeljen je na promišljanjima Michela Foucaulta i Jacquesa Derridaa o arhivu te njihovu utjecaju na razvoj suvremene arhivske teorije i humanističkih znanosti. Struktura počiva na četirima povezanim cjelinama: teorijskom definiranju istraživačkog polja i ključnih pojmova, studiji slučaja arhive Petra Dabca, razradi

epistemološkog potencijala privatne fotografske arhive te zaključnim razmatranjima u kojima se sintetiziraju rezultati istraživanja.

Rad donosi sustavnu teorijsku konceptualizaciju privatne fotografske arhive u domaćoj povijesti umjetnosti, a njegov znanstveni doprinos očituje se u definiranju pojma, oblikovanju teorijskog i metodološkog okvira istraživanja te određivanju statusa privatne fotografske arhive unutar područja arhiva i umjetničkih ostavština. Na području povijesti umjetnosti doprinosi razumijevanju fotografije i fotografske arhive kao važnih izvora znanja o umjetničkim praksama, kulturnim mrežama i društvenom kontekstu njihova nastanka. Istodobno pokazuje da analiza arhive može nadopuniti tradicionalne istraživačke postupke povijesti umjetnosti, dok interdisciplinarnim povezivanjem teorije arhiva, filozofije, arhivistike i teorije fotografije proširuje metodološki repertoar discipline i otvara mogućnosti novih istraživačkih pristupa. U konačnici, rad otvara raspravu o važnosti privatnih umjetničkih arhiva te pridonosi njihovu istraživanju, vrednovanju i zaštiti kao važnog segmenta kulturne baštine i izvora novih znanstvenih spoznaja. ×

Lejla Bušatlić
povjesničarka umjetnosti i akademska slikarica
nastavnica stručno-teorijske grupe predmeta na Odsjeku za primijenjeno slikarstvo u JU Srednja škola primijenjenih umjetnosti Sarajevo

***Europeizacija gradske kuće orijentalnog tipa u Bosni i Hercegovini*, doktorska disertacija**

Mentorica: prof. dr. sc. Aida Abadžić-Hodžić
Komentor: prof. dr. sc. Dragan Damjanović

Disertacija je obranjena 12. prosinca 2025. godine na Sveučilištu u Zagrebu pred povjerenstvom:
izv. prof. dr. sc. Franko Ćorić
prof. dr. sc. Marko Špikić
prof. dr. sc. Zlatko Karač
prof. dr. sc. Aida Idrizbegović-Zgonić
izv. prof. dr. sc. Miroslav Malinović

SAŽETAK

Sinkretizam orijentalnoga i zapadnoga kulturnoga kruga izravno se manifestirao u modifikacijama graditeljske baštine iz osmanskog razdoblja na području Bosne i Hercegovine. Specifične forme rezidencijalne arhitekture nastale kao rezultat prihvaćanja europskih obrazaca u kulturi stanovanja predstavljaju važan, ali još uvijek

nedostatno istražen segment nacionalne povijesti umjetnosti. Promjene arhitektonsko-urbanističkih struktura u razdoblju austrougarske uprave (1878. – 1918.), kao središnji problemski okvir doktorske disertacije, promatrane su u kontekstu novonastalih društvenih, ekonomskih i političkih odnosa. Transformacije naslijeđenih oblika vernakularnoga graditeljstva predstavljene su analizom stambeno-graditeljskih cjelina čija eksterijerna oblikovnost, uređenje interijera, tipološke odrednice i unutarnja dispozicija na zoran način demonstriraju kontinuitet, specifičnosti i opseg tih procesa. Evaluacija i klasifikacija odabranih primjera temeljene su na izvornoj arhivskoj građi, projektnoj dokumentaciji, fotodokumentaciji i terenskom istraživanju materijalnih ostataka građevina. Komparacijom prostornih koncepcija iz osmanskog razdoblja i arhitektonskih rješenja obilježenih srednjoeuropskim matricama definirane su različitosti i modaliteti njihovih prožimanja.

Najvećim dijelom analizirani su stambeni kompleksi datirani u austrougarsko razdoblje na području Sarajeva, Mostara i Banje Luke, kao najrazvijenijim urbanističkim središtima unutar kojih se zamjećuju određene specifičnosti u tipologiji vernakularnoga graditeljstva i različitosti njezinih modifikacija. Istraživački rad zasnovan je na interdisciplinarnom i integralnom pristupu u interpretaciji preobrazbi gradske kuće orijentalnog tipa, u okviru kojeg se eksterijerna oblikovnost i uređenje interijera promatraju kao cjelina. Prilagodbe tradicijskih formi suvremenim tendencijama, koje su otvorile prostor za kreiranje novoga graditeljskog idioma, analizirane su u širem okviru razvoja arhitekture europskog modernizma i definiranja nacionalnoga arhitektonskog stila, s posebnim osvrtom na položaj i ulogu

bosanskog sloga/stila u tim procesima. Kako bi se stekao uvid u kompleksnost i protežnost fenomena, u posljednjem poglavlju disertacije predstavljena su i recentnija arhitektonska rješenja kao suvremene rekontekstualizacije prošlosti. Temeljni rezultati istraživanja ukazuju na postupnost transformacija graditeljske baštine i dvosmjeran karakter utjecaja dvaju kulturnih krugova, što je rezultiralo novim ambijentalnim, estetskim i prostorno-oblikovnim vrijednostima u području stambene arhitekture. ×

Dita Ethemi
povjesničarka umjetnosti
AAB College
Priština, Kosovo

***Moderna i suvremena umjetnost na Kosovu*,**
doktorska disertacija

Mentori: prof. dr. sc. Leonida Kovač
prof. dr. sc. Frano Dulibić

Disertacija je obranjena 7. travnja 2026. godine
na Sveučilištu u Zagrebu pred povjerenstvom:
dr. sc. Ana Munk
doc. dr. sc. Nikola Bojić
doc. dr. sc. Olga Majcen Linn

SAŽETAK

Ovaj doktorski rad istražuje razvoj suvremene umjetničke scene na Kosovu u razdoblju od 1990. do 2020. godine, obilježen dubokim društvenim, političkim i kulturnim promjenama koje su dovele do transformacije umjetničkih praksi, medija i društvene uloge umjetnosti. Poseban naglasak stavlja se na posljedice ukidanja autonomije Kosova 1989. godine, raspad jugoslavenske federacije, rat 1998. – 1999. godine te poslijeratnu obnovu društva i institucija. U takvim okolnostima dolazi do reevaluacije funkcije umjetnosti.

Tradicionalni modernistički modeli postupno ustupaju mjesto angažiranoj suvremenoj umjetnosti koja odgovara na političku represiju, društvenu krizu i kulturnu izolaciju. Umjetnici napuštaju dominantne akademske medije te prihvaćaju proširene umjetničke prakse poput instalacije, videoumjetnosti, performansa i drugih konceptualnih oblika izražavanja, nastojeći istodobno održati dijalog s međunarodnim umjetničkim tendencijama.

Rad polazi od pretpostavke da su promjene u umjetničkom izrazu bile potaknute ne samo razvojem suvremene umjetnosti na globalnoj razini nego i potrebom umjetnika da aktivno odgovore na dramatične društvene okolnosti. Umjetnost pritom preuzima izraženu aktivističku i kritičku ulogu te postaje prostor društvenog dijaloga i refleksije.

Disertacija pokazuje da je suvremena umjetnost na Kosovu između 1990. i 2020. godine djelovala kao važan čimbenik društvene transformacije, odražavajući i oblikujući ključne političke, kulturne i identitetske procese u zemlji. ×

Ivan Viđen
povjesničar umjetnosti i arheolog
samostalni istraživač, Dubrovnik

***Povijest zaštite spomenika u Dubrovniku od 1815. do 1941. godine*, doktorska disertacija**

Mentor: prof. dr. sc. Marko Špikić

Disertacija je obranjena 6. studenog 2025. godine
na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu
pred povjerenstvom:
dr. sc. Franko Ćorić, izv. prof.
dr. sc. Marijan Bradanović, red. prof.
dr. sc. Ivana Tomas, izv. prof.
dr. sc. Zlatko Jurić, red. prof.

SAŽETAK

Doktorska disertacija *Povijest zaštite spomenika u Dubrovniku od 1815. do 1941. godine* rezultat je gotovo dva desetljeća istraživanja te dosad samo fragmentarno istraživane teme o radu na zaštiti i istraživanju spomenika na području Dubrovnika. Iako je riječ o dvama različitim političkim i upravnim sustavima (Austrijskom Carstvu, odnosno Austro-Ugarskoj Monarhiji te prvoj Jugoslaviji), postoji određeni kontinuitet u radu na spomenicima. Znatno mu je doprinosila i lokalna kulturna klima, velikim dijelom uvjetovana

idealizacijom baštine nestale Republike, ali i jakom antikvarnom tradicijom. Uz djelovanje Okružnoga građevnog ureda u prvoj polovini 19. stoljeća jasno je da aktivnosti novoosnovanoga Središnjeg povjerenstva sredinom 19. stoljeća dolaze kao svojevrsna nova razvojna faza ili nadogradnja, što vrijedi i za međuratno doba kada u gradu djeluje samostalna institucija osnovana 1919. godine – Nadleštvo za umjetnost i spomenike. U disertaciji se daje upravni okvir djelovanja službe zaštite spomenika, slijed konzervatora i dopisnika u službi te izbor iz reprezentativnih zahvata u objema promatranim (državno-političkim) epohama. U tom vremenu rad na proučavanju i zaštiti spomenika u Dubrovniku možemo podijeliti na tri osnovna razdoblja. Prvo razdoblje obuhvaća vrijeme od propasti Dubrovačke Republike (1808./1815.) do sredine stoljeća i osnutka Središnjeg povjerenstva (1850.), ali zapravo do 1857. godine i formalnog imenovanja prvoga konzervatora (Mede Pucića) u sustavu netom osnovanoga Središnjeg povjerenstva. Drugo razdoblje u potpunosti obuhvaća vrijeme Austrijskog (od 1867. Austro-Ugarskog) Carstva, kada djeluje Središnje povjerenstvo iz Beča. Treće razdoblje pokriva međuratno vrijeme (1919. – 1941.), odnosno djelovanje Nadleštva za umjetnost i spomenike. Disertacija je stoga i strukturirana u tri osnovne velike cjeline.

Osim podataka o radu okružnog inženjera Lorenza Vitelleschija (kao svojevrsnog praoca dubrovačke konzervatorske službe) dani su životopisni podatci i ocjene konzervatorskog rada konzervatora (i dopisnika), primjerice M. Pucića, I. A. Kaznačića, J. Gelcicha, M. Murata i K. Strajnića. Iako se disertacija bavi primarno nepokretnom baštinom, radi boljeg razumijevanja konteksta u trima su

potpoglavljima dani pregledi zaštite staroga dubrovačkog arhiva, pokretne baštine i odnosa prema spomenicima u historiografskom kanonu te putopisnim djelima druge polovice 19. stoljeća. Razmatra se i utjecaj javnog mnijenja te Uresnog povjerenstva na odnos prema spomenicima. Posebna pozornost posvećena je reprezentativnim konzervatorskim zahvatima na najvažnijim dubrovačkim spomenicima. Među više posebnosti važno je istaknuti kako je Dubrovnik zahvaljujući zalaganju Josipa Gelcicha od 1882. do 1884. godine imao iznimno ambicioznu, ali, nažalost, kratkotrajnu ediciju *Biblioteca storica della Dalmazia* / *Biblioteka za povijest dalmatinsku* te da je zalaganjem Marka Murata od 1919. do 1941. godine imao Nadleštvo za umjetnost i spomenike koje je – iako formalno dio središnje državne uprave jer je bilo podređeno Ministarstvu prosvjete – djelovalo kao gotovo posve samostalna ustanova u pitanju zaštite spomenika. Radom svih spomenutih osoba i institucija neprijeporno je došlo do prepoznavanja, obrade i čuvanja kulturne baštine, od čega su na dobitku bili ne samo konkretni spomenici već i svi budući naraštaji istraživača. ×